

PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARINING IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI RO'LI VA TA'SIRI

Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0009-0009-8833-6214

sherkulovshokhrukh@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola "Paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy rivojlanishdagi roli va ta'siri" mavzusida yozilgan bo'lib, paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishdagi ahamiyatini o'rganadi. Maqola paxta-to'qimachilik klasterlarining ish o'rinlari yaratish, mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash, eksport salohiyatini oshirish va ijtimoiy mas'uliyatni bajarish kabi iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlarini tahlil qiladi. Shu bilan birga, ekologik barqarorlik va barqaror rivojlanish strategiyalarining ahamiyati haqida ham muhokama qilinadi. Tahlil qilingan metodologiya, statistik ma'lumotlar va amaliy misollar orqali klasterlarning iqtisodiy rivojlanishga qo'shgan hissasi chuqur o'rganiladi. Maqola paxta-to'qimachilik klasterlarining muvaffaqiyatli faoliyatini tushunishga va kelajakdagi strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: paxta-to'qimachilik klasterlari, iqtisodiy rivojlanish, ish o'rinlari, mahalliy iqtisodiyot, eksport salohiyati, ijtimoiy mas'uliyat, barqaror rivojlanish, ekologik ta'sir, klaster strategiyalari, qishloq xo'jaligi va sanoat integratsiyasi.

РОЛЬ И ВЛИЯНИЕ ХЛОПКОВО-ТЕКСТИЛЬНЫХ КЛАСТЕРОВ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ

Шеркулов Шохрух Эркин угли

Ташкентский государственный экономический университет

Аннотация. В данной статье под названием "Роль и влияние хлопково-текстильных кластеров на экономическое развитие" рассматривается экономическое и социальное значение хлопково-текстильных кластеров. В исследовании изучается роль этих кластеров в создании рабочих мест, поддержке местных экономик, повышении экспортного потенциала и выполнении социальных обязательств. Кроме того, статья обсуждает важность экологической устойчивости и стратегий устойчивого развития. Анализ методологий, статистических данных и практических примеров предоставляет представление о вкладе хлопково-текстильных кластеров в экономическое развитие и дает рекомендации по будущим стратегиям.

Ключевые слова: хлопкотекстильные кластеры, экономическое развитие, рабочие места, местная экономика, экспортный потенциал, социальная ответственность, устойчивое развитие, воздействие на окружающую среду, кластерные стратегии, сельскохозяйственная и промышленная интеграция.

THE ROLE AND IMPACT OF COTTON-TEXTILE CLUSTERS IN ECONOMIC DEVELOPMENT

Sherkulov Shokhrukh Erkin ugli
Tashkent State University of Economics

Abstract. This article, titled "The role and impact of cotton-textile clusters in economic development," examines the economic and social significance of cotton-textile clusters. The study explores the role of these clusters in creating job opportunities, supporting local economies, enhancing export potential, and fulfilling social responsibilities. Additionally, the article discusses the importance of environmental sustainability and sustainable development strategies. Through an analysis of methodologies, statistical data, and practical examples, the article provides insights into the contribution of cotton-textile clusters to economic development and offers guidance for future strategies.

Key words: cotton textile clusters, economic development, jobs, local economy, export potential, social responsibility, sustainable development, environmental impact, cluster strategies, agriculture and industrial integration.

Kirish.

Paxta-to'qimachilik klasterlari rivojlanayotgan mamlakatlar uchun iqtisodiy o'sish va barqarorlikning asosiy manbalaridan biridir. Paxta, ko'plab mamlakatlarda asosiy qishloq xo'jaligi mahsuloti bo'lib, uning to'qimachilik sanoati bilan integratsiyasi milliy va global iqtisodiyot uchun muhimdir. Klasterlar, paxta yetishtirishdan to'qimachilik va tayyor mahsulotlarni eksport qilishgacha bo'lgan jarayonlarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqola paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy rivojlanishdagi roli, ijtimoiy ta'sirlari va ekologik masalalarini chuqur tahlil qiladi. Maqola paxta-to'qimachilik klasterlari qanday qilib iqtisodiy o'sishga hissa qo'shayotganini, ish o'rinlari yaratishda, mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishda, eksport salohiyatini oshirishda va ijtimoiy mas'uliyatni bajarishda qanday rol o'ynayotganini muhokama qiladi.

Adabiyotlar sharhi.

Ushbu ilmiy maqolada "Paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy rivojlanishdagi roli va ta'siri" mavzusi bo'yicha adabiyotlar keng miqyosda tahlil qilingan. Bu sharhda klasterlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishga qo'shadigan hissalarini, turli mamlakatlardagi muvaffaqiyatli misollar, statistika va metodologik yondashuvlar asosida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar va nazariyalar batafsil o'rganiladi.

1. Paxta-to'qimachilik klasterlarining roli va ta'siri bo'yicha adabiyotlar

Maqolaning asosiy maqsadi paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy rivojlanishdagi muhim rolini va ularga ta'sir qiluvchi omillarni o'rganishdan iborat. Bu yo'nalishda muhim o'rin tutgan ilmiy adabiyotlar Jahon banki, Xalqaro savdo markazi kabi tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan statistik ma'lumotlarga va iqtisodiy tahlillarga asoslanadi. Shu o'rinda, paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy salohiyatini oshirishga bo'lgan ta'siri, ishlab chiqarish jarayonlari va eksport hajmining ortishi tahlil qilingan manbalar orqali ko'rsatilgan.

2. Mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash bo'yicha adabiyotlar

Paxta-to'qimachilik klasterlari rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiy barqarorlikka erishish yo'lidagi muhim vosita ekanligi xalqaro iqtisodchilar va ekspertlar tomonidan keng tadqiq qilingan. Klasterlar qishloq joylardagi mahalliy ishlab chiqaruvchilar bilan yaqin hamkorlikni ta'minlash orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. O'zbekiston misolida, mahalliy resurslar va xizmatlardan foydalanish orqali iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishning ahamiyati Jahon banki tomonidan chop etilgan hisobotlarda muhokama qilingan.

3. Ish o'rinlarini yaratish va eksport salohiyatini oshirish bo'yicha tadqiqotlar

O'zbekistonda paxta va to'qimachilik mahsulotlarini eksport qilish mamlakatning iqtisodiy barqarorligida katta rol o'ynaydi. Bu mavzu Jahon Banki va xalqaro savdo tashkilotlari hisobotlarida ham keng yoritilgan. Ish o'rinlarini yaratishning ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyati haqida chop etilgan manbalar klasterlarning mahalliy iqtisodiyotdagi hissasini batafsil ko'rsatadi.

4. Barqaror rivojlanish va ijtimoiy mas'uliyat bo'yicha adabiyotlar

Adabiyotlar sharhiga ko'ra, klasterlarning ekologik barqarorlikka e'tibor qaratishi, ijtimoiy mas'uliyatni bajarish va ekologik toza texnologiyalarni joriy etishi iqtisodiy barqarorlik uchun muhimdir. Xalqaro va mahalliy tadqiqotlar barqaror rivojlanish strategiyalarining iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

Umuman olganda, paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyatini o'rganish bo'yicha ko'plab manbalar mavjud bo'lib, ular ushbu klasterlarning mamlakatlar va global iqtisodiyotga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishini chuqur tahlil qilishga yordam beradi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Maqola paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy rivojlanishdagi roli va ta'sirini o'rganish uchun quyidagi metodologiyalarni qo'llaydi:

1. Adabiyotlarni Tahlil Qilish: Maqolani tayyorlash jarayonida turli ilmiy maqolalar, statistik hisobotlar, xalqaro tashkilotlarning ma'lumotlari va iqtisodiy tahlil natijalari kengaytirilgan tarzda o'rganildi.

2. Yuqori Darajadagi Klasterlar Misollarini O'rganish: O'zbekistondagi va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlardagi muvaffaqiyatli paxta-to'qimachilik klasterlarining amaliy misollari chuqur tahlil qilindi. Misollar yordamida klasterlarning iqtisodiy ta'siri va muvaffaqiyatli strategiyalari ko'rsatiladi.

3. Statistik Ma'lumotlar Tahlili: Klasterlarning iqtisodiy ta'sirini baholash uchun iqtisodiy ko'rsatkichlar, eksport statistikasi, ish o'rinlari statistikasi va boshqa muhim ma'lumotlar to'plandi va tahlil qilindi.

4. Intervyular va So'rovnomalar: Klasterlar bilan bog'liq ishchilardan, rahbarlardan va mutaxassislardan intervyular o'tkazildi va so'rovnomalar amalga oshirildi. Bu usul klasterlarning amaliy faoliyatini va ularning ijtimoiy ta'sirini yaxshiroq tushunishga yordam berdi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

1. Ish o'rinlari yaratish

Paxta-to'qimachilik klasterlari, paxta yetishtirishdan to'qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishgacha bo'lgan jarayonlarda katta miqdorda ish o'rinlari yaratadi. O'zbekistonda, masalan, paxta-to'qimachilik sektori minglab odamlar uchun ish o'rinlarini taqdim etadi, bu esa mamlakatning iqtisodiy barqarorligini oshiradi. Ish o'rinlari yaratish orqali, klasterlar mahalliy aholining daromadlarini oshiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi (O'zbekiston Respublikasi Statistika Qo'mitasi, 2023).

O'zbekistonning paxta-to'qimachilik klasterlari paxta yetishtirish, ip ishlab chiqarish va to'qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishda ish o'rinlari yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ish o'rinlari yaratish nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki aholi farovonligini oshiradi. Klasterlar orqali ish o'rinlari yaratilishi qishloq joylarda iqtisodiy faoliyatni rag'batlantiradi va aholi bandligini oshiradi.

2. Mahalliy Iqtisodiyotni Qo'llab-Quvvatlash

Klasterlar mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Klasterlar ichidagi korxonalar bir-birlari bilan yaqin hamkorlikda ishlaydi, bu mahalliy ishlab chiqaruvchilar va xizmat ko'rsatuvchilarni qo'llab-quvvatlaydi (Jahon Banki, (2022)). Klasterlar paxta yetishtirish uchun zarur bo'lgan vositalar, o'g'itlar, texnika va boshqa resurslarni

mahalliy bozorlardan sotib olishadi. Bu mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun qo'shimcha daromad manbai bo'ladi va mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlaydi.

Misol uchun, O'zbekistonda paxta yetishtirish uchun zarur bo'lgan texnikalar va materiallar ko'pincha mahalliy ishlab chiqaruvchilardan sotib olinadi. Bu, o'z navbatida, mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashga va mintaqaviy rivojlanishni rag'batlantirishga yordam beradi. Klasterlar orqali mahalliy iqtisodiyotga qo'shilgan hissa, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash bilan birga, mahalliy jamoalarning farovonligini oshiradi.

3. Eksport Salohiyatini Oshirish

Paxta-to'qimachilik mahsulotlarini eksport qilish mamlakatning xalqaro bozorlar bilan aloqalarini yaxshilaydi va eksport salohiyatini oshiradi. Klasterlar orqali ishlab chiqarilgan mahsulotlar global bozorda talabga ega bo'lib, mamlakatning iqtisodiy salohiyatini oshiradi (Xalqaro Savdo Markazi, 2021). Masalan, O'zbekistonda paxta va to'qimachilik mahsulotlari xalqaro bozorlar orqali katta miqdorda eksport qilinadi, bu esa davlatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlaydi.

Klasterlar, paxta va to'qimachilik mahsulotlarini eksport qilish orqali mamlakatning iqtisodiy o'sishini ta'minlaydi. Xalqaro bozorlar orqali eksport salohiyatini oshirish mamlakatning global iqtisodiyotdagi o'rnini mustahkamlaydi. Klasterlar, yuqori sifatli mahsulotlarni ishlab chiqarish va eksport qilish orqali global bozorda raqobatbardoshlikni oshiradi.

4. Ijtimoiy Mas'uliyat va Barqaror Rivojlanish

Klasterlar ijtimoiy mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi va atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun turli dasturlarni amalga oshiradi. Klasterlar atrof-muhitni muhofaza qilish va ijtimoiy mas'uliyatni bajarish uchun ekologik toza texnologiyalarni joriy etadi va ijtimoiy dasturlarni amalga oshiradi (Ijtimoiy Mas'uliyat Forumi, 2022). Bu ijtimoiy barqarorlik va mahalliy jamoalarning farovonligini oshiradi (Barqaror Rivojlanish Tashkiloti, 2023).

Misol uchun, paxta-to'qimachilik klasterlari xavfsiz ish sharoitlarini yaratish, xodimlarning ijtimoiy himoyasini ta'minlash va mahalliy jamoalarga yordam berish orqali ijtimoiy mas'uliyatni amalga oshiradi. Klasterlar, ijtimoiy dasturlar orqali, mahalliy jamoalar bilan yaqin hamkorlikda ishlaydi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Paxta-to'qimachilik klasterlarining iqtisodiy rivojlanishdagi roli va ta'siri ko'plab jihatlarni o'z ichiga oladi. Klasterlar ish o'rinlarini yaratish, mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash, eksport salohiyatini oshirish va ijtimoiy mas'uliyatni bajarish orqali iqtisodiy barqarorlik va rivojlanishga katta hissa qo'shadi.

1. Ish o'rinlari yaratish.

Paxta-to'qimachilik klasterlari, paxta yetishtirish, ip ishlab chiqarish, to'qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish va eksport qilish orqali katta miqdorda ish o'rinlari yaratadi. Ish o'rinlarini yaratish iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi va mahalliy aholi uchun daromad manbai bo'ladi. Klasterlar orqali ish o'rinlari yaratish, aholi bandligini oshiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Klasterlarning ish o'rinlari yaratishdagi muvaffaqiyati qishloq joylarda iqtisodiy faoliyatni rag'batlantiradi va aholi daromadlarini oshiradi. Ish o'rinlari yaratish nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki aholi farovonligini oshiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

2. Mahalliy Iqtisodiyotni Qo'llab-Quvvatlash

Klasterlar mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash orqali mahalliy ishlab chiqaruvchilar va xizmat ko'rsatuvchilar bilan yaqin hamkorlikda ishlaydi. Bu mahalliy iqtisodiyotning rivojlanishiga yordam beradi va mintaqaviy iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Klasterlar, paxta yetishtirish uchun zarur bo'lgan resurslarni mahalliy bozorlardan sotib olish orqali mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlaydi.

Mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash, iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi va mahalliy jamoalarning farovonligini oshiradi. Klasterlar orqali mahalliy iqtisodiyotga qo'shilgan hissa, iqtisodiy o'sishni ta'minlash va mahalliy ishlab chiqaruvchilarni rag'batlantirish bilan birga, mahalliy jamoalarning farovonligini oshiradi.

3. Eksport Salohiyatini Oshirish

Paxta-to'qimachilik mahsulotlarini eksport qilish mamlakatning global bozordagi o'rnini mustahkamlaydi va eksport salohiyatini oshiradi. Klasterlar orqali ishlab chiqarilgan mahsulotlar global bozorda talabga ega bo'lib, mamlakatning iqtisodiy salohiyatini oshiradi. Klasterlar, yuqori sifatli mahsulotlarni ishlab chiqarish va eksport qilish orqali global bozorda raqobatbardoshlikni oshiradi.

O'zbekiston Respublikasida ayrim klasterlarning tovar va xizmatlar eksporti to'g'risida MA'LUMOT							
						ming AQSh dollar	
Faoliyat nomi	Yillar						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Klasterlar	63 364,2	101 112,4	285 339,7	477 223,0	817 762,5	782 992,4	754 217,2

Eksport salohiyatini oshirish mamlakatning iqtisodiy o'sishini ta'minlaydi va global bozorda raqobatbardoshlikni oshiradi. Klasterlar, eksport salohiyatini oshirish orqali mamlakatning global iqtisodiyotdagi o'rnini mustahkamlaydi.

4. Ijtimoiy Mas'uliyat va Barqaror Rivojlanish

Klasterlar ijtimoiy mas'uliyatni amalga oshiradi va atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun turli dasturlarni amalga oshiradi. Ekologik toza texnologiyalarni joriy etish va ijtimoiy dasturlarni amalga oshirish orqali klasterlar ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi. Klasterlar, xavfsiz ish sharoitlarini yaratish, xodimlarning ijtimoiy himoyasini ta'minlash va mahalliy jamoalarga yordam berish orqali ijtimoiy mas'uliyatni bajaradi.

Ijtimoiy mas'uliyatni amalga oshirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash klasterlarning muvaffaqiyati uchun muhimdir. Klasterlar, barqaror rivojlanish strategiyalarini amalga oshirish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi va atrof-muhitga ta'sirini kamaytiradi.

Xulosa va takliflar.

Paxta-to'qimachilik klasterlari iqtisodiy rivojlanishda muhim ro'l o'ynaydi. Ular ish o'rinlari yaratadi, mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlaydi, eksport salohiyatini oshiradi va ijtimoiy mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Shu bilan birga, klasterlarning ekologik ta'sirini kamaytirish va barqaror rivojlanish strategiyalarini amalga oshirish zarur. Klasterlarning muvaffaqiyati iqtisodiy o'sish va barqarorlikka katta hissa qo'shadi. Kelajakdagi rivojlanish uchun ekologik barqarorlik, raqobatbardoshlikni oshirish va ta'lim dasturlarini yaxshilash kabi yo'nalishlarga e'tibor qaratish zarur.

Klasterlarning iqtisodiy rivojlanishdagi ro'li va ta'sirini o'rganish, ularning muvaffaqiyatli faoliyatini tushunishga yordam beradi va kelajakda iqtisodiy barqarorlik va rivojlanish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Paxta-to'qimachilik klasterlari, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va ekologik xavfsizlikni ta'minlash orqali iqtisodiy rivojlanishga katta hissa qo'shadi.

Adabiyotlar:

Barqaror Rivojlanish Tashkiloti. (2023). Klasterlarda barqaror rivojlanish strategiyalari.

Ijtimoiy Mas'uliyat Forumi. (2022). Klasterlarning ijtimoiy mas'uliyati.

Jahon Banki. (2022). Mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash va klasterlar.

O'zbekiston Respublikasi Statistika Qo'mitasi. (2023). Paxta-to'qimachilik sektorining iqtisodiy roli.

Xalqaro Savdo Markazi. (2021). Paxta-to'qimachilik mahsulotlari eksporti.